

Historiikki Lieksa-Pielisjärvi-Seuran 20-vuotissesta toiminnasta.

Vuodet 1959 – 1979

Lieksa–Pielisjärvi-Seuran perustaminen tapahtui Onni E. Koposen aloitteesta keväällä 1959, jolloin huhtikuun 26. päivänä Lieksan Keskuskoulussa vietetyn kotiseutujuhlan jälkeen pidettiin seuran perustava kokous. Kokouksen puheenjohtajana toimi Kalle Pajamo ja sihteerinä Uki Voutilainen. Kokouksessa 41:n mukana olleen osanottajan yksimielisen päätöksen mukaisesti päätettiin perustaa pitäjänseura, jonka nimeksi hyväksyttiin Lieksa-Pielisjärvi-Seura. Perustamiskokouksen muina tärkeinä asioina olivat sääntöjen hyväksyminen sekä seuran toimihenkilöiden ja johtokunnan vaali.

Seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Martti Huopio ja varapuheenjohtajaksi Väinö H. Nevalainen sekä johtokunnan jäseniksi 8 varsinaista ja 6 varajäsentä. Inkeri Ryyänen, Ilmari Karvonen, Martti Saarelainen Helvi Tanskanen, Elma Sinilä (nyk. Erola), Erkki Vatanen, Juho Turunen, Arttu Sarkkinen, Onni E. Koponen, Pirkko Turunen, Eljas Räsänen, Jenny Nevalainen, Kauko Tanskanen ja Juho Nykänen.

Lisäksi kokous valitsi ensimmäiseksi kunniajäsenekseen Reittu Nevalaisen. Seuran ensimmäisenä sihteerinä toimi Arttu Sarkkinen v. 1959 -1965. Martti Huopion puheenjohtajakausi 1959 - 61 jäi kuoleman johdosta lyhyeksi. Hänen jälkeensä vuodesta 1961 tähän päivään asti on puheenjohtajan toiminut Kauko Tanskanen. Seuran varapuheenjohtajana oli aluksi jo mainittu Väinö H. Nevalainen v. 1959 - 60 ja sittemmin Uki Voutilainen v. 1960-78 ja tämän vuoden alusta lähtien Arttu Sarkkinen. Johtokunnan mukana alusta lähtien tähän asti ovat olleet Ilmari Karvonen, Onni E. Koponen, Arttu Sarkkinen sekä Helvi ja Kauko Tanskanen. Muina pitkäaikaisina yli (10 v.) jäseninä ovat toimineet Uki Voutilainen, Martti Meuronen ja Kauko Patrikainen: Helvi Tanskanen, Arttu Sarkkinen, Airi Pajamo, Kauko Patrikainen, Toivo Pirhonen, Aarne Purola, Arvo Kiiskinen, Marjatta Pussinen, Tarmo Nenonen, Hilda Nevalainen, Onni E. Koponen, Sanni Kuokkanen Kauko Tanskanen, Terttu Heiskanen-Timonen, Meeri Vartiainen ja Ilmari Karvonen. Seuran jäsenmäärä on kovon pieni pysytellen keskimäärin 100:n paikkeilla. Seuran toimintojen taloudellisena tukena ovat olleet jäsenmaksut (nyk. 5 mk), juhlatulot, kunnan, Karjalaisen Kulttuurin Edistämisseuran, Läänin taidetoimikunnan sekä eräiden pankkien, liikkeiden ja yksityisten avustukset. Erittäin merkittävästi seuran toimintaa on testamenttilahjoituksellaan tukenut tänne haudattu ent. pielisjärveläinen, kauppias Riitta Jauhunen Joensuusta.

Seuran työskentelyssä on juhlatoiminnalla ollut keskeinen asema. Joka vuosi seuran perustamisesta lähtien on eri puolilla Lieksaa kokoonnuttu yhteisiin kotiseutujuhliin tai vastaaviin tilaisuuksiin. Ensimmäisen kerran kokoonnuttiin kotiseutujuhlaan Lieksan keskuskoulussa Lieksa-Pielisjärvi-Seuran perustamisen merkeissä keväällä 1959, jolloin ohjelmasta huolehtivat Onni E. Koponen, Läpikäytävän Tuohuskerho Helvi Tanskanen johdolla ja kansalaisopiston näytelmäryhmä. Vielä saman vuoden syyskesällä vietettiin Viensuussa kotiseutujuhlaa, jonka yhteydessä paljastettiin Lontsinniemiessä 1500 - 1600-luvulla sijainneen ortodoksisen tsasounan ja kalmiston muistolaatta. Onni E. Koposen juhlapuhe kotiseututyön merkityksestä, sen tavoitteista ja kotiseudunhoidosta olisi nyt 20 vuotta myöhemmin yhtä ajankohtaista ja mielenkiintoista kuultavaa. Seuraavan vuoden 1960 kotiseutujuhlien pitopaikkana oli Varpanen, jolloin kunnioitettiin kansanparantajien Viirilän Aapon ja Anni Pölösen elämäntyötä muistolaatan paljastuksineen. V. 1961 valittiin kotiseutujuhlien ajankohdaksi syksyinen kekri-sunnuntai, jolloin kokoonnuttiin Vuonislahteen. Jumalanpalveluksineen, seppeeleen laskuineen ja pääjuhlineen toistuivat myöhemmissäkin kotiseutupäivien vietossa. Heluntaina 1962 vietettiin kotiseutujuhlaa Nurmijärvellä.

Kesällä 1963 vietetty kotiseutujuhla aloitettiin Kitsissä paljastamalla 1500-luvulla sijainneen ortodoksisen kirkon muistomerkki. Hattuvaarassa pidettiin pääjuhla, jonka ohjelmaan sisältyi mm. näytelmä ”Kleopatra” sikäläisten nuorten esittämänä. V. 1964 oli vuorossa Viekipjärvi kotiseutujuhlien pitopaikkana. Päiväjuhlasta, jota sävytti myös säveltäjä Heino Kasken muisto, mainittakoon Lyyli Pölösen runo ”Jokivarren kansa”. Taidemaalari, prof. Mikko Oinosen muistolle oli omistettu emäntäkoululla v. 1965 vietetty kotiseutupäivä. Koulun puistossa pidetyn jumalanpalveluksen jälkeen Uki Voutilainen paljasti Mikko Oinosen muistolaatan, jossa on teksti: Täällä seudulla syntyi ja vietti lapsuutensa taidemaalari, prof. Mikko Oinonen 1883-1956. Seuraavana kesänä 1966 Kolilla vietetyssä kotiseutujuhlassa korostui luonnollisestikin matkailu. Juhlassa esiteltiin ensi kerran Pielisen Karjalan kansallispuku.

V. 1967 kokoonnuttiin kotiseutujuhlia ensimmäisen kerran viettämään Pielisen Museolle. Juhlan runsaasta ohjelmasta mainittakoon kotikuusen istutus, vanhojen työtapojen esittely sekä Tuohustytöjen esitykset. Myös kesällä 1968 muodostivat museon rakenteet viehättävän ympäristön kotiseutujuhille, joiden kohokohdaksi muodostuivat ortodoksisen muistomerkkin vihkiminen (paikalla sijaitsi ort. tsasouna) ja Lukan pirtin siunaus. Seuran 10-vuotis- ja Kalevalajuhlaa vietettiin Läpikäytävän koulussa v. 1969. Kuultokuvasarja ”Karjalan poluilta”, jota seuran toimesta on nyt esitetty 10 vuotta, sai silloin ensi esityksensä. Samana vuonna Lieksassa pidetyssä tilaisuudessa esitelmöi Esko Lappi kotiseutumme kasvillisuudesta dianäyttein ja nähtiin ensi esityksenä kotiseutu- ja matkailuelokuva ”Miss uurttaa vaaroja Pielisvyö”. Myös kotiseutuilta Loma-Kolilla sisältyi ko. vuoden juhlatoimintaan. Vuoden 1970 juhlatapahtumista mainittakoon Karjalais-kalevalainen ilta Lieksassa. Sen kohokohdaksi muodostui Helvi Tanskasen suorittama 30:n kansallispuvun esittely. Elokuussa vietettiin museolla kotiseutujuhlaa, johon oli yhdistetty Pielisen Museon Savotanrannan avajaiset. Juhlassa nähtiin kaksi näytelmää: Sanni Kuokkasen ”Sulhastus” (ohjaus Helvi Tanskasen) ja Ilmari Karvosen ”Pielisen viimeisellä ponttuulla”. Juhlassa jaettiin ensimmäiset Pielisen Taitaja –kunniakirjat. Vuonna 1971 järjestettiin Karjalais-kalevalainen ilta Vuonislahdessa ja suuret Pielis-Karjalan Praasniekat elokuussa Lieksassa sisältäen iltavigilian, iltavesperin, jumalanpalvelukset, praasniekkalounaan sekä pääjuhlan museolla. V.1972 oli Karjalais-kalevalainen illatsu emäntäkoulussa ja Karjalais-kalevalainen kuvailta Viekipjärvellä. Kesän kynnyksellä tehtiin Matovaaran Mahdin kanssa yhteinen kotiseuturetki Helsinkiin ja Lahteen sikäläisten lieksalaisten ja pielisjärveläisten pariin. Kesän suuret Pielis-Karjalan Praasniekat ja Kotiseutujuhlat kuuluivat jälleen kesäkauden tapahtumiin. Lieksan kaupungiksi tulojuhlan Vuonislahdessa sai seura järjestettäväkseen vuonna 1973 paikallisten Marttojen kanssa. Ja elokuussa vietettiin taas Spoassan Praasniekkaa ja Kotiseutujuhlia. Vuoden 1974 juhlatoimintaan tulevat ensi kertaa mukaan emäntäkoulun kanssa järjestetyt Braheanpidot, joita siitä lähtien on vietetty joka keväätalvi yhteensä 6 kertaa. Kotiseutujuhlaa vietettiin elokuussa seuran 15-vuotisen toiminnan merkeissä. Kotiseutupäivien viettoon sisältyivät myös kirkolliset tapahtumat Spoassan Praasniekkoineen. Vuoden 1975 juhlatapahtumista oli tärkein Brahean pidot. V. 1976 sai Lieksa olla 28. Valtakunnallisten kotiseutupäivien tapahtumapaikkana. Tällöin Lieksa-Pielisjärvi-Seura omalta osaltaan oli kantamassa vastuuta päivien onnistumisesta. Avajaisissa Lieksa-Pielisjärvi-Seuran tervehdyksenä esitti Terttu H-Timonen runonsa ”Pietarin silmin” ja Kauko Tanskanen diasarjansa ”Karjalan poluilta”. Perinneillassa, jonka juontajana toimi Helvi Tanskanen, nähtiin kantaesityksenä Arne Purolan näytelmä ”Korpi-Jaakko”, jonka ohjasi Helvi Tanskanen ja joka esitettiin uusintana syksyllä. Museolla vietettiin pääjuhlaa, jonka ohjelmaan kuului mm. Ilmari Karvosen historiallinen kuvaelma ”Neljä kohtausta Kaupunginniemiellä”, jonka ohjauksesta vastasi Irja Toivanen. Syyskuussa saatiin vielä viettää museolla Naurishauta- ja pellavajuhlaa, jolloin esitettiin Helvi Tanskasen kirjoittama ja ohjaama näytelmä ”Pellavaillatsu” ja joka sittemmin tänä kesänä (1979) esitettiin uudelleen Maa- ja kotitalousnaisten valtakunnallisissa kesäjuhlissa Lieksassa. Vuoden 1977 Braheanpidot järjestettiin jo helmikuussa ja vuoden 1978 juhlista Braheanpitojen ohella merkittävämmäksi muodostui Heino Kaski –ilta, jonka musiikillinen ohjelma vietiin läpi lieksalaistaitajien voimin Airi Pajamon juontaessa tilaisuuden. Heino Kaskesta esitelmöi

FT Reijo Pajamo. Ja tämän vuoden 1979 ohjelmaan on jälleen sisältynyt Braheanpidot ja nyt vietettävä Kotiseutujuhla, joka kokonaan tai osittain seuran järjestämistä tilaisuuksista 20-vuotisen toiminnan aikana on järjestyksessään 43.

Varsinaisten kotiseutujuhlien, Kalevalajuhlien ja Braheanpitojen lisäksi on seuran toimintaohjelmaan sisältynyt esitelmä- ja taidetilaisuuksia, tupailtoja ja yli 70 kotiseutuaiheista diaesitystä erilaisissa tilaisuuksissa niin Lieksassa kuin muuallakin maassamme. Ohjelma-apua on annettu myös muulla tavoin, kuten puheitten, esittelyjen ja lausunnan muodossa. Yleisöä on yleensä seuran järjestämissä tilaisuuksissa ollut tyydyttävän runsaasti.

Juhla- ja valistustilaisuuksien järjestämisen lisäksi on seuran toimesta toteutettu monenlaisia muita kotiseututyöhön liittyviä asioita. On järjestetty matkamuistoesineiden valmistuskilpailu (1960-61), vanhojen valokuvien keräyskilpailu (1962), sekä ulkomuseon nimikilpailu (1969-70). On hankittu uusi kotiseutulaulu ”Pielisen vyö”, jonka sanat on kirjoittanut Varma Turunen ja säveltänyt Erkki Muukkonen. Seuran käyttöön ja myyntiin on painettu Ilmari Karvosen suunnittelemaa kirjeensulkijamerkkiä ja merkin aiheella varustettuja kirjekuoria sekä postikortteja.

Merkittävimmät seuran aikaansaannokset ovat Pielisen Karjalan kansallispuku sekä kotiseutu- ja matkailuelokuva ”Mies uurtaa vaaroja Pielisvyö”. Kansallispuvun puuhaaminen on ollut seuran puheenjohtajan Helvi Tanskasen tehtävänä yhdessä Kansallismuseon asiantuntijoiden kanssa. Puvun on suunnitellut Pielisen Karjalan alueelta löydettyjen aitojen esineiden ja kangasnäytteiden perusteella tohtori Toini Inkeri Kaukonen. Pukua, jonka ensi esittely tapahtui Kolilla v. 1966, on sittemmin Helvi Tanskasen toimesta esitetty eri yhteyksissä Lieksassa ja maakunnassa. Useita vuosia vireillä ollut ja nyt jo vanhentunut kotiseutu- ja matkailuelokuva valmistui lopullisesti v. 1968. Kuntien ja seurakuntien edustajien muodostama elokuvatoiminta, jonka puheenjohtajana toimi Väinö Lassander, sihteerinä Arttu Sarkkinen, joutui vuosien kuluessa tiiviisti paneutumaan tehtävään elokuvan aikaansaamiseksi. Käsikirjoituksen laatijana toimi Kauko Tanskanen ja elokuvaajana Kalevi Lavola. Elokuvan rahoitukseen osallistuivat kunnat, seurakunnat sekä osuus- ja säästöpankki. Lieksa-Pielisjärvi-seuran tekemistä aloitteista mainittakoon vielä muistomerkin aikaansaaminen partisaanien uhreille Kontiovaaraan sekä nälkävuosien uhreille Lieksaan sekä Aarnen kuusikon rahoittaminen Läpikäytävässä. Ilmari Karvosen aloitteen pohjalta on seuran toimesta toteutettu idea Pielisen Taitajan arvonimestä ja kunniakirjasta, jonka ensimmäisinä saivat kotiseutujuhlassa v. 1970 Onni E. Koponen, Nestori Koistinen ja Erkki Eskelinen ja myöhemmin sellainen on luovutettu Alekski Uljoselle, Mandi Sihvolalle, Filemon Oinoselle (1971), Helvi Tanskaselle, Antti Komulaiselle, Kaarlo Pajamolle (1972), Eva Rynäselle, Riitta Ohtoselle, Väinö H. Nevalaiselle (1973), Aarne Pelkoselle, Jaakko Simolalle, Leo Jouhkimaiselle (1974), Uki Voutilaiselle, Vilma Tirroselle, Ilmari Karvoselle ja Kauko Tanskaselle (1975) sekä tänään (5.8.79) jaetut Elma Erolalle, Sanni Kuokkaselle, Irja Toivaselle, Aarne Purolalle ja Reino Oinoselle. Tämän vuosikymmenen aikana on nimetty yhteensä 24 Pielisen Taitajaa, joista 6 on siirtynyt iäisyyteen. Seura on osallistunut hankkeeseen kotiseutuneuvoksen arvonimen saamiseksi Onni E. Kuposelle ja pitäjäneuvoksen arvonimen saamiseksi Ilmari Karvoselle (1970). Tehtävän on seuran puolesta hoitanut Uki Voutilainen. Edelleen seuran toimesta on hankittu v. 1973 istuinlankkuja ja metallisia pukkeja, jotka on lahjoitettu Pielisen Museolle. (arvo 1300 mk)

Seuran johtokunnan jäsenet ovat osallistuneet maakunnallisille neuvottelu- ja retkeilypäiville sekä valtakunnallisille kotiseutupäiville. myös Kotiseutuliiiton järjestämällä kulttuurimatkoilla on oltu mukana Eestissä, Itä-Karjalassa ja Unkarissa.

Lieksa-Pielisjärvi-Seuran toimesta on jo 1960-luvun alusta lähtien suoritettu tutkimustyötä retkeilypolkujen ja vesiretkeilyreittien aikaansaamiseksi Lieksan ja Kolin ympäristöön. Työ on jo siinä vaiheessa, että on voitu aloittaa polkujen osittainen viitoitus, joskin alustavaa viitoitusta on monin pai-

koin suoritettu sitä mukaa, kuin polkujen suunnat ovat selvinneet. Tutkitut polut liittyvät toisiinsa ja yhtyvät koko maakuntaa ja maata käsittävään polkuverkostoon. Valmiiksi tutkittujen retkeilypolkujen yhteinen pituus on arviolta yli 350 km, josta osa lähinnä Kolin ympäristössä on Lieksan ulkopuolella. ikään kuin runkona kulkee Loma-Kolilta Ukko-Kolin, Vesivaaran, Ahvenisen, Patvinsuon, Pitkäjärven, Ruunaanjärven, Vornasenvaaran ja Jongunjoen Aittokosken kautta Kuhmon rajalle n. 180 km:n pituinen polku, josta työvaiheessa käytetään nimitystä ”Korpi-Jaakon retkeilypolku”, ja joka Mujejärvellä yhtyy Nurmeksen polkuihin. Tältä polulta erkanee Patvinsuolta Mäkikankaan kämpän ja Pienen Ritojärven kautta polku Lieksaan, josta se tulee jatkumaan Jurttivaaralle yhtyen täälläkin Nurmeksen polkuihin. Ukonjoelta on polkuyhteys Ilomantsiin. Kolin ympäristöön tutkitut polut kulkevat monin paikoin hämmästyttävän viehättävissä maisemissa n. 80 – 100 km:n pituisina reiteinä yhtyen myös Joensuusta tuleviin retkeilypolkuihin. Pieniä paikallisia kiertopolkuja on tutkittu ja viitoitettukin Patvinsuon ja Suomun alueelle, Pienen Ritojärven ympärille sekä Neitikosken maisemiin. Polkujen aikaansaamisessa ovat olleet mukana myös metsähallitus, Pielisen Latu sekä Lieksan kaupunki. Tutkitusta vesiretkeilyreitistä merkittävin on suurimmaksi osaksi myötävirteen kulkeva työnimeltään ”Koski-Jaakon vesiretkeilyreitti”: Jonkerinjärvi-Jongunjoki-Pankajärvi-Hanhijoki-Ritojärvi-Mäntyjoki-Suomunjärvi-Koitere. Reitin pituus on n. 100 km. Muita vene- ja kanoottiretkeilyyn sopivia jokia ovat mm. Ukonjoki, Haapajoki, Lutinjoki, Hiidenjoki, Viekinjoki, Hähnijoki sekä Valamajoki, joka on yksi parhaista pienvenereiteistä Lieksassa. Lieksanjoki Ruunaankoskineen onkin jo sitten luku erikseen.

Oivaltaen Lieksan seudun suurenmoiset jopa ihanteelliset retkeilymahdollisuudet mm. jalkaisin, pyöräillen, meloen ja soutaen on siis Lieksa-Pielisjärvi-Seura halunnut omalta osaltaan vähitellen lähes parin vuosikymmenen ajan enimmäkseen ilman peruskarttoja pala palalta maastossa ja vesistöissä liikkuen tutkia ja kartoittaa sopivan poluston ja jokien kulkukelpoisuuden, jotta retkeilyreitiverkoston toteuttamiseksi varsinainen laajamittainen viitoitus, raivaaminen ja muu rakentaminen päästäisiin aloittamaan ensivuosisikymmenen puolella luonnollisestikin työhön tarvittavien määrärahojen turvin.

Lieksa, Pielinen ja Koli ympäristöineen tarjoavat niin retkeilijöille ja tavallisille turisteille kuin kaikille paikkakuntalaisille monenlaisia mahdollisuuskisa luonnossa viihtymiseen. Ja siksi täällä kannattaa niin kotiseutuseuran kuin muidenkin järjestöjen, kaupungin ja yksityisten kansalaisten tehdä työtä ihmisten ohjaamiseksi löytämään luonnosta aitoa virkistystä sielulle ja ruumiilleen. Ja me tarvitsemme, paitsi jokaisen työpanosta kotiseutumme rakentamisessa ja hoitamisessa, myös kaupunkimme henkistä ja hengellisiä palveluja, juhlia ja jumalanpalveluksia, voidaksemme kasvaa ja saavuttaa ihmisyyden mitan.

Lieksassa 3.8.1979

Kauko Tanskanen
Lieksa-Pielisjärvi-Seuran sihteeri

Esitetty Lieksa-Pielisjärvi-Seuran 20-vuotisjuhlassa
Pielisen Museolla 5.8.1979.